

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ **È È** **ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ** κατά **ΕΛΛΑΔΑΣ**

(Προσφυγή αριθ. 66810/01)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

8 Ιουλίου 2004

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

-Ακριβές αντίγραφο.

Στρασβούργο, 8.7.2004

(υπογραφή) S. QUESADA – Αναπληρωτής Γραμματέας Τμήματος

Στην υπόθεση Έ.Έ και λοιποί κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε συμβούλιο αποτελούμενο από τους:

Κύριο Ρ. LORENZEN, *πρόεδρο,*

Κύριο Κ.Λ. POZAKH,

Κύριο G. BONELLO,

Κύριο Α. KOVLER,

Κύριο V. ZAGREBELSKY,

Κυρία Ε. STEINER,

Κύριο Κ. HAJIYEV, *δικαστές,*

και τον κύριο S. QUESADA, *αναπληρωτή γραμματέα τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 6 Μαΐου 2003 και στις 17 Ιουνίου 2004,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την τελευταία από τις πιο πάνω ημερομηνίες:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 66810/01) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, επτά υπήκοοι της οποίας, οι κύριοι Έ.Έ , Έ.Έ , Έ.Έ , Έ.Έ , η κυρία Έ.Έ και οι κύριοι Έ.Έ και Έ.Έ

(«οι προσφεύγοντες»), προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 4 Δεκεμβρίου 2000 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»). Στις 21 Αυγούστου 2002, ο τέταρτος από τους προσφεύγοντες απεβίωσε. Η διαδικασία συνεχίστηκε από την χήρα του Παρασκευή και τις τρεις κόρες του Έ , Έ και Έ .

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται από τους κυρίους Ι. Αντωνάκο και Α. Τίγκα, δικηγόρους των Δικηγορικών Συλλόγων της

Αθήνας και των Τρικάλων αντίστοιχα. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κυρία Γ. Σκιάνη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κύριο Κ. Γεωργιάδη, Δικαστικό Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται, υπό το πρίσμα του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1, για μία προσβολή του δικαιώματός τους για σεβασμό της περιουσίας τους.

4. Η προσφυγή ανατέθηκε στο πρώτο τμήμα του Δικαστηρίου (άρθρο 52 §1 του κανονισμού). Μέσα σε αυτό, το συμβούλιο που ανέλαβε να εξετάσει την υπόθεση (άρθρο 27 § 1 της Σύμβασης) συστάθηκε σύμφωνα με το άρθρο 26 § 1 του κανονισμού.

5. Με απόφαση της 6 Μαΐου 2003, το συμβούλιο του πρώτου τμήματος κήρυξε την προσφυγή παραδεκτή.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

6. Οι προσφεύγοντες είναι ορκωτοί λογιστές. Μέχρι το 1991, ήταν υπάλληλοι του Σώματος Ορκωτών Λογιστών και εισέπρατταν έναν σταθερό μηνιαίο μισθό.

7. Το 1991, προκειμένου να απελευθερώσει το επάγγελμα, το άρθρο 77 §§ 1, 2 και 3 του νόμου 1969/1991 δημιούργησε το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών, στο μητρώο του οποίου εγγράφηκαν αυτεπάγγελτα όλοι οι ορκωτοί λογιστές. Το σώμα ορκωτών λογιστών συνέχισε να λειτουργεί, εν αναμονή της εγκαθίδρυσης του νέου συστήματος. Αυτή θα λάμβανε χώρα από την 1^η Μαΐου 1993. Σύμφωνα με το άρθρο 27 §§ 19 και 20 του νόμου 2166/1993, οι έλεγχοι των λογαριασμών που ήταν εκκρεμείς έως τις 30 Απριλίου 1993 θα συνεχίζονταν από τους εν ενεργεία ορκωτούς λογιστές και οι εισπράξεις τους θα θεωρούντο ως προσωπικά έσοδα.

8. Υπό το φως των πιο πάνω διατάξεων, οι προσφεύγοντες άνοιξαν λογιστικά βιβλία ως ελεύθεροι επαγγελματίες. Συνέχισαν τις εργασίες που ήταν σε εξέλιξη στις 30 Απριλίου 1993, εισέπραξαν αμοιβές, εξέδωσαν τιμολόγια και δήλωσαν τα εισοδήματά τους στην Εφορία.

9. Στις 8 Φεβρουαρίου 1994, το Ελληνικό Κοινοβούλιο ψήφισε τον νόμο 2187/1994, το οποίο κατήργησε αναδρομικά το άρθρο 27 §§ 19 και 20 του νόμου 2166/1993 και διέταξε τους ορκωτούς λογιστές να καταβάλουν τις αμοιβές που είχαν εισπράξει κατά την διάρκεια της μεταβατικής περιόδου υπέρ του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, το οποίο τότε τελούσε υπό εκκαθάριση.

10. Στις 23 Μαρτίου 1994, με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Εμπορίου (αριθ. 12026/ΓΔ/483), το Εποπτικό Συμβούλιο του Σώματος Ορκωτών Λογιστών αναδιοργανώθηκε προκειμένου να εξασφαλιστεί η ομαλή μετάβαση στο νέο σύστημα. Στις 28 Μαρτίου 1994, το Εποπτικό Συμβούλιο έλαβε μία απόφαση εφαρμογής των διατάξεων του νόμου 2187/1994 (απόφαση αριθ. 1099/1994).

11. Στις 28 Ιουλίου και στις 13 Οκτωβρίου 1994, το Σώμα Ορκωτών Λογιστών απηύθυνε στους προσφεύγοντες ειδοποιήσεις καταβολής των αμοιβών που είχαν εισπραχθεί κατά την διάρκεια της μεταβατικής περιόδου.

12. Στις 13 Απριλίου και στις 6 Μαΐου 1994, οι προσφεύγοντες κατέθεσαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αίτηση ακύρωσης των αποφάσεων με αριθμούς 12026/ΓΔ/483 και 1099/1994. Υποστήριξαν ότι οι διατάξεις του νόμου 2187/1994 ήσαν αντίθετες προς το Σύνταγμα και ότι οι αμοιβές που εισπράχθηκαν κατά την διάρκεια της μεταβατικής περιόδου δυνάμει του νόμου 2166/1993 αποτελούσαν τμήμα της περιουσίας τους. Το αίτημα της επιστροφής των ποσών αυτών ήταν αντίθετο προς το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1.

13. Στις 27 Ιανουαρίου 2000, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την αίτηση ως αβάσιμη. Ειδικότερα, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι ο νομοθέτης του 1994 είχε παρέμβει για να αποκαταστήσει την νομιμότητα, αφού είχε διαπιστώσει ότι ο νόμος 2166/1993 δεν εξυπηρετούσε τον σκοπό της ομαλής μετάβασης στο νέο σύστημα, αφού επέτρεπε μόνον σε ορισμένους λογιστές να πλουτίσουν αδικαιολόγητα σε βάρος των άλλων λογιστών και της παρουσίας του Σώματος Ορκωτών Λογιστών. Κατά συνέπεια, ο κρινόμενος νόμος και τα μέτρα εφαρμογής του επεδίωκαν έναν σκοπό γενικού συμφέροντος, ο οποίος σχετίζεται ταυτόχρονα με την καλή οργάνωση του επαγγέλματος και με την ανάπτυξη της χώρας, και δεν ήταν αντίθετοι προς τις διατάξεις του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 (αποφάσεις 389/2000 και 390/2000). Οι αποφάσεις αυτές καθαρογράφηκαν στις 16 Ιουνίου 2000.

14. Στη συνέχεια, οι προσφεύγοντες εκλήθησαν να καταβάλουν διάφορα ποσά στο Σώμα Ορκωτών Λογιστών επί ποινή κατάσχεσης των περιουσιών τους. Τα ποσά αυτά καθορίστηκαν με αποφάσεις του Εποπτικού Συμβουλίου του Σώματος Ορκωτών Λογιστών, στις 28 Σεπτεμβρίου, στις 4 Οκτωβρίου, και στις 15 και 27 Νοεμβρίου 2000 και στις 22 Ιανουαρίου 2001. Το Εποπτικό Συμβούλιο, μετά από αίτηση των προσφευγόντων, αφαίρεσε από τα οφειλόμενα ποσά ένα ποσοστό 27%, λαμβάνοντας υπόψη τα ποσά που καταβλήθηκαν από τους προσφεύγοντες για τον φόρο εισοδήματος, και τους επέτρεψε να πραγματοποιήσουν την καταβολή σε δεκαοκτώ μηνιαίες δόσεις. Ειδικότερα, οι προσφεύγοντες όφειλαν να καταβάλουν τα ακόλουθα ποσά: 23.095.502 δραχμές (67.778 ευρώ) για τον πρώτο, 25.256.133 δραχμές (74.119 ευρώ) για τον δεύτερο, 24.726.408 δραχμές (72.565 ευρώ) για τον τρίτο, 36.775.020 δραχμές (107.924 ευρώ) για τον τέταρτο, 22.625.673 δραχμές (66.400 ευρώ) για την Πέμπτη, 10.988.218 δραχμές (32.247 ευρώ) για τον έκτο και 24.632.517 δραχμές (72.289 ευρώ) για τον έβδομο από τους προσφεύγοντες.

15. Την ημερομηνία της κατάθεσης της προσφυγής τους, οι προσφεύγοντες είχαν καταβάλει τα ακόλουθα ποσά: το σύνολο των ποσών που οφείλονταν από τον πρώτο, τον δεύτερο, τον πέμπτο και τον έκτο από τους προσφεύγοντες, 23.678.949 δραχμές (69.491 ευρώ) από τον τρίτο, 31.906.697 δραχμές (93.637 ευρώ) από τον τέταρτο και τέλος 12.902.747 δραχμές (37.866 ευρώ) από τον έβδομο από τους προσφεύγοντες.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΑΡΙΘ. 1

16. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι στερήθηκαν αδικαιολόγητα της περιουσίας τους. Επικαλούνται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1, το οποίο έχει ως εξής:

«Εκαστο φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας του. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί της ιδιοκτησίας του παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας και σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από τον νόμο και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι προηγούμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα των Κρατών να θεσπίζουν τους νόμους που κρίνουν απαραίτητους για να ρυθμίσουν τη χρήση των αγαθών σύμφωνα με το γενικό συμφέρον και να εξασφαλίσουν την πληρωμή των φόρων ή άλλων συνεισφορών ή των προστίμων.»

17. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι υποχρεώθηκαν να καταβάλουν ποσά που είχαν εισπράξει νομιμότητα. Αυτά ήταν ο καρπός της εργασίας τους και αποτελούσαν τμήμα της περιουσίας τους. Η

στέρηση της περιουσίας τους δυνάμει ενός νόμου με αναδρομική ισχύ δεν επεδίωκε κανένα σκοπό δημοσίου συμφέροντος και ήταν αντίθετη προς τις αρχές του κράτους δικαίου.

18. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με την νομολογία του Δικαστηρίου, η νομοθετική εξουσία δεν εμποδίζεται να ρυθμίζει, με νέες διατάξεις, δικαιώματα που απορρέουν από προϊσχύσαντες νόμους (*Παπαγεωργίου κατά Ελλάδας*, απόφαση της 22 Οκτωβρίου 1997, *Recueil des arrêts et decisions* 1997-VI, σελ. 2288, § 37). Διαβεβαιώνει ότι ο νόμος 2166/1993 ευνοούσε τους οκνηρούς ορκωτούς λογιστές που δεν είχαν τελειώσει τις εργασίες τους πριν από την καθιέρωση του νέου συστήματος, σε βάρος των άλλων ορκωτών λογιστών, οι οποίοι είχαν ευσυνείδητα ολοκληρώσει τις εργασίες τους πριν τις 30 Απριλίου 1993. Επομένως, ο νόμος 2187/1994, ο οποίος κατήργησε τον πιο πάνω νόμο, επεδίωκε έναν σκοπό «γενικού συμφέροντος», ήτοι την εξασφάλιση της ομαλής μετάβασης στο νέο σύστημα και την οργάνωση ενός επαγγέλματος που ενδιαφέρει το σύνολο του οικονομικού τομέα της χώρας. Εξάλλου, οι προσφεύγοντες έτυχαν μιας ευνοϊκής ρύθμισης της οφειλής τους.

19. Σύμφωνα με την νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1, το οποίο εγγυάται ουσιωδώς το δικαίωμα κυριότητας, περιλαμβάνει τρεις διακεκριμένους κανόνες (βλέπε, ειδικότερα, *James και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 21 Φεβρουαρίου 1986, *série A no. 98-B*, σελ. 29-30, § 37): ο πρώτος, ο οποίος εκφράζεται στην πρώτη φράση του πρώτου εδαφίου και έχει γενικό χαρακτήρα, καθιερώνει την αρχή του σεβασμού της ιδιοκτησίας. Ο δεύτερος, ο οποίος περιλαμβάνεται στη δεύτερη φράση του ιδίου εδαφίου, αναφέρεται στη στέρηση της ιδιοκτησίας και την θέτει υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Οσο για τον τρίτο, ο οποίος εμπεριέχεται στο δεύτερο εδάφιο, αυτός αναγνωρίζει στα Συμβαλλόμενα Κράτη την δυνατότητα, μεταξύ άλλων, να ρυθμίζουν την χρήση των περιουσιακών στοιχείων σύμφωνα με το γενικό συμφέρον. Ο δεύτερος και ο τρίτος, οι

οποίοι σχετίζονται με ειδικά παραδείγματα προσβολής του δικαιώματος ιδιοκτησίας, πρέπει να ερμηνεύονται υπό το φως της αρχής που καθιερώνεται από τον πρώτο.

20. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο εκτιμά ότι υπήρξε παρέμβαση στο δικαίωμα των προσφευγόντων για σεβασμό της περιουσίας τους, η οποία αναλύεται σε μία «στέρηση» ιδιοκτησίας κατά την έννοια της δεύτερης φράσης του πρώτου εδαφίου του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1. Επομένως, το Δικαστήριο πρέπει να εξετάσει αν η καταγγελλόμενη παρέμβαση δικαιολογείται υπό το πρίσμα της διάταξης αυτής.

21. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 απαιτεί, πρώτα απ'όλα και κυρίως, η επέμβαση της δημόσιας αρχής στην απόλαυση του δικαιώματος στον σεβασμό της περιουσίας να είναι νόμιμη: η δεύτερη φράση του πρώτου εδαφίου του άρθρου αυτού επιτρέπει την στέρηση της ιδιοκτησίας μόνον «υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από τον νόμο» και το δεύτερο εδάφιο αναγνωρίζει στα Κράτη το δικαίωμα να ρυθμίζουν την χρήση των αγαθών θεσπίζοντας «νόμους». Επιπλέον, η υπεροχή του δικαιώματος, μία από τις θεμελιώδεις αρχές μιας δημοκρατικής κοινωνίας, είναι μία έννοια που εμπεριέχεται στο σύνολο των άρθρων της Σύμβασης (*Τέως Βασιλεύς της Ελλάδος και λοιποί κατά Ελλάδα* [GC], αριθ. 25701/94, § 79, CEDH 2000-XII).

22. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο θεωρεί ότι ο νόμος 2187/1994 αποτελούσε την νομική βάση της καταγγελλόμενης επέμβασης. Βεβαίως, εν προκειμένω, οι προσφεύγοντες αμφισβήτησαν την συνταγματικότητα του νόμου αυτού ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και υποστήριξαν ότι, ως αντισυνταγματικές, οι επίδικες διατάξεις δεν προσέφεραν ισχυρή νομική βάση για την στέρηση της ιδιοκτησίας για την οποία παραπονούνται. Όμως, στις αποφάσεις του με αριθμούς 389/2000 και 390/2000 (πιο πάνω παράγραφος 13), το Συμβούλιο της Επικρατείας εξέτασε και απέρριψε τις αιτιάσεις των

προσφευγόντων σχετικά με την αντισυνταγματικότητα του νόμου 2187/1994. Στο σημείο αυτό, το Δικαστήριο σημειώνει ότι εναπόκειται πρωτίστως στις εσωτερικές αρχές, και ειδικότερα στα πρωτοβάθμια και στα δευτεροβάθμια δικαστήρια, να ερμηνεύουν και να εφαρμόζουν το εσωτερικό δίκαιο και να αποφαινούνται επί των θεμάτων συνταγματικότητας (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Τέως Βασιλεύς της Ελλάδος και λοιποί κατά Ελλάδας*, § 82). Λαμβάνοντας υπόψη τις πιο πάνω αναφερόμενες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας που έκριναν συνταγματικό τον επίδικο νόμο, το Δικαστήριο κρίνει ότι η στέρηση προβλεπόταν από τον νόμο, όπως το απαιτεί το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1.

23. Το Δικαστήριο πρέπει τώρα να ερευνήσει αν αυτή η στέρηση της ιδιοκτησίας επεδίωκε έναν νόμιμο σκοπό, ήτοι αν υπήρχε «αιτία δημόσιας ωφέλειας» με την έννοια του δεύτερου κανόνα που διατυπώνεται από το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1.

24. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι, χάρη σε μία άμεση γνώση της κοινωνίας τους και των αναγκών της, οι εθνικές αρχές βρίσκονται καταρχήν σε καλύτερη θέση από τον διεθνή δικαστή για να καθορίσουν αυτό που είναι «δημόσιας ωφέλειας». Μέσα στον μηχανισμό προστασίας που δημιουργήθηκε από την Σύμβαση, αυτές είναι συνεπώς αρμόδιες να αποφανθούν πρώτες επί της υπάρξεως ενός προβλήματος γενικού συμφέροντος που να δικαιολογεί τις στερήσεις της ιδιοκτησίας. Ως εκ τούτου, αυτές απολαμβάνουν εδώ μιας σχετικής διακριτικής ευχέρειας, όπως και σε άλλους τομείς στους οποίους εκτείνονται οι εγγυήσεις της Σύμβασης.

25. Επιπλέον, η έννοια της «δημόσιας ωφέλειας» είναι ευρεία από την φύση της. Ειδικότερα, η απόφαση της θέσπισης νόμων που επιφέρουν στέρηση της ιδιοκτησίας εμπεριέχει συνήθως την εξέταση πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών ζητημάτων. Κρίνοντας φυσιολογικό το να διαθέτει ο νομοθέτης μία μεγάλη διακριτική ευχέρεια για να ασκήσει μία οικονομική και κοινωνική πολιτική, το Δικαστήριο

σέβεται τον τρόπο με τον οποίο αυτός συλλαμβάνει τις επιταγές της «δημόσιας ωφέλειας», εκτός αν η κρίση του αποδειχθεί προφανώς στερούμενη λογικής βάσης (*Pressos Compania Naviera S.A. και λοιποί κατά Βελγίου*, απόφαση της 20 Νοεμβρίου 1995, série A no. 332, σελ. 22, § 37).

26. Στην προκειμένη περίπτωση, η Κυβέρνηση επιβεβαιώνει ότι ο σκοπός του επίδικου νόμου ήταν να εξασφαλίσει την καλή οργάνωση του επαγγέλματος του ορκωτού λογιστή. Αυτός μπορεί ασφαλώς να είναι θεμιτός σκοπός, ακόμη και αν η Κυβέρνηση δεν εξήγησε επαρκώς σε τι οι προσωπικές αμοιβές που εισπράχθηκαν από τους προσφεύγοντες εν προκειμένω μπορούσαν να βλάψουν την καθιέρωση του νέου συστήματος. Σε κάθε περίπτωση, το Δικαστήριο εκτιμά ότι τα ερωτηματικά αυτά δεν επαρκούν ώστε να στερήσουν τον θεμιτό χαρακτήρα του στόχου του νόμου 2187/1994 να εξυπηρετήσει έναν «σκοπό δημόσιας ωφέλειας».

27. Το Δικαστήριο πρέπει τέλος να ερευνήσει αν διατηρήθηκε μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του δημοσίου συμφέροντος και των επιταγών των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου.

28. Υπενθυμίζει προς τούτο ότι ένα μέτρο επέμβασης στο δικαίωμα για σεβασμό των αγαθών πρέπει να διατηρεί μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος της κοινότητας και των επιταγών της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου (βλέπε, μεταξύ άλλων, την απόφαση *Sporrong και Lönnroth κατά Σουηδίας*, της 23 Σεπτεμβρίου 1982, série A no. 52, σελ. 26, § 69). Το ενδιαφέρον της εξασφάλισης μιας τέτοιας ισορροπίας αντανακλά μέσα στη δομή ολόκληρου του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1, επομένως και στη δεύτερη φράση που πρέπει να διαβάζεται υπό το φως της αρχής που καθιερώνεται από την πρώτη. Ειδικότερα, πρέπει να υπάρχει μία εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του σκοπού που επιδιώκεται από οποιοδήποτε μέτρο που στερεί από ένα πρόσωπο την ιδιοκτησία του

(πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Pressos Compania Naviera S.A. και λοιποί κατά Βελγίου*, σελ. 23, § 38).

29. Σε ό,τι αφορά την παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες υποχρεώθηκαν να επιστρέψουν αμοιβές που ήταν ο καρπός της εργασίας τους και οι οποίες είχαν εισπραχθεί νομιμότατα και δηλωθεί στην φορολογική αρχή. Είναι αλήθεια ότι ένα ποσοστό 27% αφαιρέθηκε από τα οφειλόμενα ποσά, για να ληφθούν υπόψη τα ποσά που καταβλήθηκαν από τους προσφεύγοντες για τον φόρο εισοδήματος, αλλά αυτό δεν επαρκεί, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, για να θεραπεύσει το γεγονός ότι οι προσφεύγοντες υποχρεώθηκαν να επιστρέψουν, υπό την απειλή μιας κατάσχεσης των ακινήτων τους, ποσά που είχαν εισπράξει σύμφωνα με έναν νόμο και που αποτελούσαν μέρος της περιουσίας τους.

30. Το Δικαστήριο εκτιμά κατά συνέπεια ότι μία τόσο ριζική προσβολή των δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων διαρρηγνύει, σε βάρος των τελευταίων, την δίκαιη ισορροπία που πρέπει να διατηρείται μεταξύ της προστασίας της ιδιοκτησίας και των απαιτήσεων του δημοσίου συμφέροντος.

Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

31. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

32. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν, σε αποκατάσταση της υλικής ζημίας τους, την επιστροφή των ποσών που κατέβαλαν, με τους νόμιμους τόκους. Αξιώνουν εξάλλου 14.673 ευρώ ο καθένας για την αποκατάσταση της ηθικής βλάβης.

33. Η Κυβέρνηση υπενθυμίζει ότι το Εποπτικό Συμβούλιο, μετά από αίτημα των ενδιαφερομένων, αφαίρεσε από τα οφειλόμενα ποσά ένα ποσοστό 27 %, λαμβάνοντας υπόψη τα ποσά που πληρώθηκαν από τους προσφεύγοντες για τον φόρο εισοδήματος και επέτρεψε σε αυτούς να ολοκληρώσουν την επιστροφή των ποσών σε δεκαοκτώ μηνιαίες δόσεις. Βάσει αυτής της ευνοϊκής για τους προσφεύγοντες ρύθμισης, εκτιμά ότι το αίτημά τους για αποκατάσταση της υλικής ζημίας είναι αβάσιμο. Σε ό,τι αφορά την ηθική βλάβη, εκτιμά ότι μία διαπίστωση της παραβίασης αποτελεί επαρκή δίκαιη ικανοποίηση.

34. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι μία απόφαση που διαπιστώνει παραβίαση επισύρει για το εναγόμενο Κράτος την νομική υποχρέωση να παύσει την παραβίαση και να εξαλείψει τις συνέπειές της κατά τρόπο ώστε να αποκαταστήσει στο μέτρο του δυνατού την προηγούμενη κατάσταση (*Ιατρίδης κατά Ελλάδας* (δίκαιη ικανοποίηση) [GC], αριθ. 31107/96, § 32, CEDH 2000-XI).

35. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο έκρινε ότι η υποχρέωση που επιβλήθηκε στους προσφεύγοντες να επιστρέψουν τις αμοιβές που είχαν εισπράξει σύμφωνα με τον νόμο 2166/1993 (πιο πάνω παράγραφοι 7 και 8) συνιστούσε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1. Λαμβανομένης υπόψη της εν λόγω διαπίστωσης, το Δικαστήριο εκτιμά ότι συντρέχει περίπτωση να επιδικαστεί στους προσφεύγοντες το σύνολο των ποσών που επέστρεψαν σύμφωνα με τον νόμο 2187/1994, ήτοι 67.778 ευρώ στον πρώτο, 74.119 ευρώ στον δεύτερο, 69.491 ευρώ στον τρίτο, 93.637 ευρώ στους κληρονόμους του τέταρτου, 66.400 ευρώ στην πέμπτη, 32.247 ευρώ στον έκτο και 37.866

ευρώ στον έβδομο από τους προσφεύγοντες. Σε ό,τι αφορά την επιδίκαση τόκων, το Δικαστήριο υπενθυμίζει την νομολογία του σύμφωνα με την οποία ο πλήρης χαρακτήρας μιας αποζημίωσης θα ελαττωνόταν αν η πληρωμή της τελευταίας δεν λάμβανε υπόψη στοιχεία ικανά να απομειώσουν την αξία της, όπως η πάροδος χρονικού διαστήματος (*Ελληνικά Διυλιστήρια ΣΤΡΑΝ και Στρατής Ανδρεάδης κατά Ελλάδας*, απόφαση της 9 Δεκεμβρίου 1994, série A no. 301-B, σελ. 90, § 82 – *Λογοθέτης κατά Ελλάδας* (δίκαιη ικανοποίηση), αριθ. 46352/99, § 9, 18 Απριλίου 2002). Συντρέχει επομένως λόγος να επιδικαστεί στους προσφεύγοντες ένας μη κεφαλαιοποιήσιμος τόκος 6% τον χρόνο επί των επιδικασθέντων ποσών, για την περίοδο από την ημέρα της καταβολής των επιδίκων ποσών από τους προσφεύγοντες μέχρι την ημερομηνία έκδοσης της παρούσας απόφασης.

36. Το Δικαστήριο εκτιμά εξάλλου ότι η διαπίστωση της παραβίασης παρέχει αφ'εαυτής επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που υπέστησαν οι προσφεύγοντες.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

37. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν επιπλέον 4.500 ευρώ ο καθένας για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη που θα πρέπει να καταβάλουν στους πληρεξούσιους δικηγόρους τους μετά την έκβαση της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου.

38. Η Κυβέρνηση εκτιμά υπερβολικά τα ζητούμενα ποσά. Κατ'αυτήν, το ποσό που μπορεί να επιδικαστεί για έξοδα και δικαστική δαπάνη δεν μπορεί να υπερβεί τις 3.000 ευρώ.

39. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης στη βάση του άρθρου 41 προϋποθέτει την απόδειξη της πραγματικότητας και της αναγκαιότητάς τους και, επιπλέον, του εύλογου χαρακτήρα του ύψους τους (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Ιατρίδης κατά Ελλάδας*, § 54).

40. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες, οι οποίοι εκπροσωπήθηκαν από δύο δικηγόρους, δεν έτυχαν δικαστικής αρωγής. Κρίνει εύλογο να τους επιδικάσει από κοινού 7.000 ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, συμπεριλαμβανομένου και του ΦΠΑ.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

41. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Αποφαίνεται ότι* υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1.

2. *Αποφαίνεται ότι*

α) το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στους προσφεύγοντες, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, τα ακόλουθα ποσά για την αποκατάσταση της υλικής ζημίας, με μη κεφαλαιοποιήσιμο τόκο 6% τον χρόνο, για την περίοδο από την ημέρα της καταβολής των επιδίκων ποσών από τους προσφεύγοντες μέχρι την ημερομηνία έκδοσης της παρούσας απόφασης:

- i. 67.778 (εξήντα επτά χιλιάδες επτακόσια εβδομήντα οκτώ) ευρώ στον πρώτο προσφεύγοντα,
- ii. 74.119 (εβδομήντα τέσσερις χιλιάδες εκατόν δέκα εννέα) ευρώ στον δεύτερο προσφεύγοντα,
- iii. 69.491 (εξήντα εννέα χιλιάδες τετρακόσια ενενήντα ένα) ευρώ στον τρίτο προσφεύγοντα,

- iv. 93.637 (ενενήντα τρεις χιλιάδες εξακόσια τριάντα επτά) ευρώ στους κληρονόμους του τέταρτου προσφεύγοντος,
v. 66.400 (εξήντα έξι χιλιάδες τετρακόσια) ευρώ στην πέμπτη προσφεύγουσα,
vi. 32.247 (τριάντα δύο χιλιάδες διακόσια σαράντα επτά) ευρώ στον έκτο προσφεύγοντα,
vii. 37.866 (τριάντα επτά χιλιάδες οκτακόσια εξήντα έξι) ευρώ στον έβδομο προσφεύγοντα.

β) το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει από κοινού στους προσφεύγοντες, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 7.000 (επτά χιλιάδες) ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ.

γ) από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

3. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης αποζημίωσης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 8 Ιουλίου 2004 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

Santiago QUESADA

Αναπληρωτής Γραμματέας

(υπογραφή)

Peer LORENZEN

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 2 Σεπτεμβρίου 2004

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετρουσόπουλος